

УДК [159.92+159.98]:316.613

В. А. Крайчинська

Received April 22, 2014;

Revised May 12, 2014;

Accepted May 19, 2014.

ПРОТИЛЕЖНО-ДОПОВНЮВАЛЬНІ ПРАКТИКИ ОСОБИСТІСНОГО ЖИТТЕКОНСТРУЮВАННЯ У СФЕРАХ РОБОТИ ТА ДОЗВІЛЛЯ

Серйозне та несерйозне (легковажне) соціально-психологічні настановлення особистості проаналізовано для досягнення більшої інформаційної визначеності у невизначеному світі. Розкрито соціально-психологічний зміст, різні життєві практики серйозного та несерйозного настановлень. За загальним тоном текстової презентації практик, що визначався як співвідношення лексичних засобів, притаманних «легкому» та «серйозному» настановленню, відповіді опитуваних поділено на чотири групи: переважно легкий, врівноважений, переважно серйозний і тотально серйозний. Перехід між модусами легкого та серйозного супроводжує зміна властивостей простору життєконструювання з погляду його: 1) реальності, зокрема за допомогою практик даності, уможливлення, втілення та плінності; 2) значущості (через практики центрації, емоційного «забарвлення» та виділення важливих критеріїв); 3) досяжності (через уведення критерію доступності та необхідної стратегії доступу); 4) контролю (через різноманітні практики оперування простором).

Ключові слова: серйозне, несерйозне, легковажне, соціально-психологічні настановлення особистості, життєконструювання, життєві практики, невизначеність.

Kraichynska V. A. Counter-additional Aspects of Personal Life Constructing in Professional Activity and Leasure. Serious and light social-psychological attitudes of personality are treated as a psychological mechanism of certainty in indefinite world. Social-psychological content and dynamics of serious and light attitudes is presented. Types of life-practices of these attitudes are revealed. Light and serious and modi of personality vital construction are treated as two different ways to interact with undefined. One of the methods to dynamically organize the vital construction territory – transition from serious to light and vice versa – is treated in details. The transition between the modi of light and serious vital construction is attended by change of vital construction territory characteristics – derealization, decreasing, decentralization, and deregulation. Main characteristics of territories of light and serious vital construction are: importance, availability, reality, and control. The general tone of the presentation of textual practices, which is defined as the ratio of lexical means inherent «light» and «serious» admonition, the answers of the respondents were divided in 4 groups: mostly easy, balanced, most serious and totally serious.

Keywords: serious, light, not serious, personality, life-design, vital construction, life-practices, social-psychological attitudes of personality, territory, undefined.

Крайчинская В. А. Противоположно-дополняющие практики личностного жизнеконструирования в сферах работы и досуга. Серьезная и несерьезная (легкомысленная) социально-психологические личностные установки анализируются с целью достижения большей информационной определенности в неопределенном мире. Раскрыты социально-психологическое содержание, различные жизненные практики серьезной/несерьезной установок личности. Исходя из общего тона текстовой презентации практик, который определялся как соотношение лексических средств, характерных для «легкой» и «серьезной» установок, ответы опрашиваемых распределились на четыре группы: преимущественно легкая, уравновешенная, преимущественно серьезная и тотально серьезная. Переход между двумя модусами сопровождается изменением свойств пространства жизнеконструирования с точки зрения его: 1) реальности (с помощью практик данности, возможного, воплощения и текучести); 2) значимости (благодаря практикам центрации, эмоционального «раскрашивания», выделения главных критериев); 3) доступности (с помощью критерия и стратегий доступа); 4) контроля (с помощью разнообразных практик оперирования пространством).

Ключевые слова: серьезное, несерьезное, легкомысленное, социально-психологические личностные установки, жизнеконструирование, жизненные практики, неопределенность.

Постановка наукової проблеми та її значення. Ми можемо простежувати поєднання легкого та серйозного в нашому житті. Наприклад, упродовж значного часу ми можемо виявляти одне з протилежних – серйозне чи легковажне ставлення до своїх справ, або зауважити, що в певній частині життя (чи це будуть важливі стосунки, чи просто підготовка до відпустки) спонтанно або за певних умов, постійно чи з певною періодичністю легке та серйозне ставлення змінюють одне одне.

Мета статті – розглянути яким чином модуси легкого та серйозного життєкоструювання поєднано в практиках нашого життя, утворюючи унікально організований, живий, пульсуючий динамічний простір, а саме: які життєві практики, часто не усвідомлюючи цього, ми використовуємо в плінно-стабільному, ілюзорно-реальному, переплутаному світі легкого/серйозного. **Завдання** нашого дослідження – на основі коротких текстів проаналізувати життєзавданневі практичні засоби та виділити категорії для подальшого аналізу емпіричного матеріалу більшого обсягу – наративів.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. «Легкі» та «серйозні» практики можна визначити як інтуїтивне або осмислене розуміння того, що, як потрібно і

можна говорити й робити, щоб вибудовувати своє життя в нестабільному світі. Головна функція практик «легкого» – забезпечення ефективності в усіх сферах життя, що *актуалізує* питання «легкості» та «серйозності», адже саме найбільш доцільний спосіб життєконструювання у взаємодії з невизначеністю сучасного життя ми намагаємося обрати, застосовуючи «легкі» та «серйозні» практики.

Також у центрі нашої уваги перебуває *проблема* присутності та взаємодії двох протилежних дискурсів у просторі вибудовування життя. Модуси серйозного/несерйозного можна розглядати і через їх розгортання в практиках особистісного життєконструювання, і як соціально-психологічне настановлення, яке визначає спрямованість особистості на вибір/уникнення складнощів, невідомого, небезпеки та мінливості, а отже можна підійти до розуміння феномену серйозного/легкого як основи практик, що дають змогу *протистояти* нестабільності оточення або ж *оперувати* нею.

Легке як модус вибудовування життя позначає переважне ставлення до чогось у нашому житті як до умовного, нереального, другорядного, простого, безпечного, досяжного, необтяжливого в розумінні, вирішенні та виконанні, як такого, що не потребує глибоких роздумів, значних сил, засобів і ресурсів. *Серйозне* – переважне ставлення до чогось як до вагомий, істотної частини реального, непідробного, справжнього життя, важливої за напрямом та змістом. Можливе і «миготливе» настановлення, коли у важких складних обставинах серйозне сприйняття змінює відчуття безтурботності чи байдужості, коли навіть неможливо оцінити глибину та серйозність події [1]. З усього спектра опозицій до серйозного модусу життєконструювання ми зарахували модус легкого як синонім «легковажного», що позбавлений проте негативного оцінювального навантаження, нейтральний.

Ф. Є. Василюк розглядає легкість/важкість та простоту/складність особистісного простору як складові частини, що, по-різному поєднуючись, утворюють чотири основні життєві настановлення – інфантильне, реалістичне, ціннісне та творче. Вони різною мірою можуть бути присутні в психіці людини (мати різну «питому вагу») та визначати її світовідчуття, життєву логіку та життєві масштаби [1].

В аспекті практикування легке та серйозне – це «буття ділами», «брання за свою долю», пізнання «що таке бути», «чим займатися», здійснення у житті власного погляду на дійсність. Легкість можна розглядати також як критерій справжності, автентичності, спорідне-

ності будь-якого заняття в житті й умови досягнення, за словами П. Коельо, гармонії з долею [4].

Основними характеристиками легкого, за Г. Сковородою, є парадоксально протилежні «легкість потрібного» та неутилітарність мети, «економічність» легкого, а також довіра, безтурботність, безстрашність стосовно життя та його «результату». Центральним поняттям, що визначає дискурс легкого, легке настановлення, окреслює простір легкого, напевне, можна вважати «розваги». «Якби ми не мали розваги, ми б відчували таку стомлюючу нудоту», – стверджував Блез Паскаль [4].

Життя в просторі серйозного уявляється і сприймається як поважна «справа», а в просторі легкого – як «розвага». Легке можна визначити як дитинне, а «легкість» – як умовну забезпеченість актуалізованих потреб, делеговану світові, й умовну спрощеність життєвих зв'язків. «Серйозність» не передбачає таких гарантій, водночас даючи змогу взаємодіяти зі складним та конфліктним світом. Легкість можна розглядати також як критерій справжності, автентичності будь-якого заняття в житті й умову гармонійного життєконструювання.

Внутрішній зміст практик легкого/серйозного визначаємо й складним комплексом традиційних та актуальних соціальних тенденцій, дискурсів, що виступають як культурні моделі чи антимоделі, і неповторною особистою історією. Такі практики повторювано реалізуються в актах повсякденного життєконструювання на основі певних принципів, правил та інструкцій [3; 5].

Ми можемо зауважити, що в практиках обов'язково наявний прихований чи декларований сенс, якась явна чи неявна ідея, надмета або надзавдання, яку кожна конкретна практика оприявлює, підтримує, забезпечуючи її тривання [5]. Цей глибинний внутрішній сенс легкого/серйозного життєконструювання можна реалізовувати через практику чи віднайти, «наздогнати» в процесі практикування. Це може бути все, з чим людина ідентифікує себе – буттєві цінності, які вона усвідомлювано чи неусвідомлювано плекає, проживає, проговорює власним життям. Основні цінності свого життя людина може реалізовувати у відповідних сферах – дружбі, навчанні, коханні, сім'ї, самісній сфері та фінансах, роботі й дозвіллі [2].

Для цілей нашого дослідження ми обрали саме життєві сфери роботи та дозвілля, адже в них найбільш виразно виявлено протилежно-доповнювальні практики легкого/серйозного, а також життє-

завданнєві практики, які мають достатньо стимулів для реалізації безпосередньо в умовах опитування та продукування текстів у формі й обсягах, зручних для аналізу.

Методологічна основа, адекватна меті й основним завданням цього дослідження, – поєднання *конструктивістського* підходу, що розглядає особистість як таку, що постійно вибудовується, не має сталих рис, та *позитивістського*, ґрунтуючись на якому все ж можна певні її особливості «вхопити», зафіксувати. Завдяки діалогічному підходу серйозне/легке настановлення можна розглядати як можливість у життєконструювальних практиках по-різному оформити досвід особистості, що зумовить, відповідно, і різну якість її «тексту».

Перехід між різними способами вибудовування життя має реалізовуватися через особистісні практики, що забезпечуватимуть інакшу якість простору особистісного життєконструювання. Ми розглядаємо реальність, значимість, досяжність і контрольованість як динамічно-просторові характеристики частин простору особистісного життєконструювання, що забезпечують його особливу якість. Таким чином, належність сфер роботи та дозвілля до простору легкого чи серйозного, а також перехід між цими двома модусами в особистісному життєконструюванні мають забезпечуватися: 1) зміною ступеня справжності/несправжності, реальності певного простору, тобто зменшенням або збільшенням кількості можливих варіантів подій за рахунок «неможливих», фантастичних, нереальних; 2) більшою чи меншою ергономічністю розташування – звуження/розширення (а можливо й «упакування» чи «зіжмакування») простору; 3) навантаженням, концентрацією/розосередженням інвестицій життєвих ресурсів; 4) зміною міри регульованості простору. Отже, перехід від серйозного до легкого має супроводжувати зміна властивостей простору життєконструювання – його дереалізація, стискання, децентрація та дерегуляція, оскільки в просторі легкого людині все здається менш реальним, більш досяжним, не настільки значимим і таким, що потребує меншого контролю. І навпаки, простір стає реальнішим, розгортається, центрується, рівень його регуляції підвищується при переході від легкого до серйозного.

Розглянуті властивості серйозного та легкого життєконструювання дають змогу використати в дослідженні склад практик, їх зміст та характер дій, а також реальність, значимість, досяжність і контрольованість простору особистісного життєконструювання як емпіричних критеріїв.

Емпіричним матеріалом для нашого дослідження слугували тексти з описами сфер роботи та дозвілля. Джерело текстів – відповіді на відкриті запитання опитувальника «Життєві завдання в сферах мого життя», на які відповіло 55 осіб – студенти I–II курсів юридичного факультету Чернігівського університету економіки та права та II–III курсів філософського факультету Івано-Франківського університету у віці від 18 до 23 років.

Тексти, отримані нами таким чином, мають декілька переваг. Їхній невеликий обсяг і чітка локалізація за життєвими сферами дають змогу отримати й опрацювати достатню кількість матеріалу. Ще важливіша можливість зафіксувати особливості текстових життєзавданневих практик у процесі їх реалізації, тобто під час створення текстів.

Були виділені такі основні критерії для фіксації відмінностей легкого та серйозного дискурсів (за Ханенко-Фрізен): 1) загальний тон текстової презентації практик у сферах роботи та дозвілля; 2) співвідношення «серйозних» та «легких» лексичних засобів за сферами (маркерами-зразками «серйозної» та «легкої» лексики слугували докладно розглянуті в попередніх публікаціях зміст поняття та феномену легкого/серйозного); 3) мовні засоби, що відтворюють особливості практик особистісного життєконструювання за критеріями реальності, значимості, доступності та контролю.

За загальним тоном текстової презентації практик у цілому в обох сферах занять, які ми визначали як співвідношення лексичних засобів, притаманних «легкому» (L) та «серйозному» (S) ставленню до життя (див. табл. 1), відповіді опитуваних поділено на чотири групи: переважно легкий – 4 (7,6 %), врівноважений (співвідношення «легкої» та «серйозної» лексики 1×1) – 3 (5,7 %), переважно серйозний – 40 (76 %), тотально серйозний (абсолютна відсутність «легкої» лексики в обох сферах) – 5 (9,5 %), відсутні відповіді на відкриті запитання – 3.

Таблиця 1

Загальний тон текстової презентації за співвідношенням «серйозних» та «легких» лексичних засобів

Загальний тон текстової презентації	Загальне співвідношення лексичних засобів (L – «легкі», S – «серйозні»)
Переважно легкий	$L > S$
Врівноважений	$L = S$
Переважно серйозний	$L < S$
Тотально серйозний	$L = 0$

За співвідношенням «серйозних» та «легких» лексичних засобів у життєзавданневих текстових практиках ми отримали спектр різноманітних варіантів поєднань легкого та серйозного настановлень у сферах роботи (Р) та дозвілля (Д).

У групі з *переважно легким* загальним тоном презентації виділено три види настановлення: 1) доповнювальне розподілене настановлення, що можна було б сформулювати так: «*На роботі я здебільшого серйозний, а на дозвіллі лише забавляюся*», за якого в сфері роботи переважає серйозна лексика, а в сфері дозвілля – легка за повної відсутності серйозної; 2) *однорідне зміщене* настановлення, або «*працюю забавки, але більше забавляюся на дозвіллі*», яке характеризує переважання легкої лексики в сферах роботи та дозвілля, при цьому кількість легких лексичних засобів у сфері дозвілля більша; 3) *однорідне врівноважене* настановлення, яке можна було б образно описати як «*робота чи дозвілля – мені однаково в забавку*», коли легка лексика також переважає в обох сферах і кількість таких лексичних засобів у них однакова.

У групі з *врівноваженням* загальним тоном презентації виділено дві цікаві поєднання настановлень: 1) *рівноважно розподілене*, або ж «*наскільки я серйозний на роботі, такою ж мірою забавляюся на дозвіллі*» (в сфері роботи переважає серйозна лексика, а в сфері дозвілля – легка, а кількісно обсяг першої та другої однаковий); 2) «*досконала рівновага*», або «*всього порівну*» (вельми цікавий приклад балансу легкого/серйозного, коли в обох сферах кількість легкої та серйозної лексики однакова).

Група з *переважно серйозним* загальним тоном презентації представлена віялом надзвичайно цікавих варіантів перерозподілу «легкості» та «серйозності»: 1) збалансовано розподілене настановлення, яке можна було б назвати «*серйозний на роботі, а забавляюся на дозвіллі*» (в сфері роботи переважно серйозне, в сфері дозвілля – легке, за обсягом приблизно однакові); 2) *однорідне природно розподілене*, або «*на роботі я більш серйозний*» (в обох сферах переважає серйозна лексика, але за обсягом у сфері роботи її все ж таки більше); 3) *однорідне парадоксально розподілене*, або «*на дозвіллі я ще серйозніший*» (в обох сферах переважає серйозна лексика, але за обсягом її більше у сфері дозвілля); 4) «*цілковито серйозна робота*» (повна відсутність легкої лексики в сфері роботи, що врівноважується трьома способами: а) коли обсяг серйозної лексики в сфері дозвілля менший, ніж у сфері роботи, та коли обсяг серйозної лексики в обох сферах

однаковий; б) коли повну відсутність легкої лексики в сфері роботи доповнено переважанням легкої лексики в сфері дозвілля чи навіть повною відсутністю серйозної лексики в сфері дозвілля; в) коли повну відсутність легкої лексики в сфері роботи доповнено однаковими обсягами серйозної та легкої лексики в сфері дозвілля; 5) «*цілковито серйозне дозвілля*» (легка лексика повністю відсутня саме в сфері дозвілля) також компенсується та доповнюється декількома способами: а) коли обсяг серйозної лексики в сфері роботи все-таки більший, ніж у сфері дозвілля, чи ці обсяги однакові; б) коли обсяг серйозної лексики більший у сфері дозвілля; в) коли кількість легкої та серйозної лексики в сфері роботи однакова; б) «*відсутнє дозвілля*» (життєві завдання в сфері дозвілля відсутні при переважанні серйозної лексики в сфері роботи).

У групі з *тотально серйозним* тоном презентації в обох сферах при повній відсутності легкої лексики простежуємо кілька способів поділу цієї тотальності: 1) «*серйозна робота й жодного дозвілля*» (життєві завдання в сфері дозвілля відсутні); 2) «*більше серйозної роботи*» (за обсягом лексики «серйозна» робоча сфера переважає); 3) «*більше серйозних захоплень*» (за обсягом лексики «серйозна» робоча сфера навіть поступається «серйозному» дозвіллю).

За мовними засобами, які відтворюють особливості практик у сферах роботи та дозвілля, в текстах відповідей виділено чотири групи відповідно до критеріїв реальності (Р), значущості (З), досяжності (Д) та контролю (К), кожен з яких, зі свого боку, можна поділити на практики, що ведуть до підтримки чи збільшення серйозного опанування простору певної сфери (S) та практики, що мають на меті підтримку чи інклюзію легких способів взаємодії з дійсністю в просторі роботи та дозвілля (L).

Практики оперування *реальністю* у сферах роботи та дозвілля поділено на практики: 1) *даності*, коли життєве завдання сформульовано як констатацію того, що начебто вже є; 2) *уможливлення*, при цьому: а) вживають лексичні засоби, що позначають безумовний дозвіл на реалізацію в цій сфері, дозволу діяти за певних умов та всупереч наявним умовам; б) засоби, що позначають настання такого стану, коли щось у житті буде здійснене (наприклад, «буду», «буде»); в) засоби, що позначають вірогідність здійснення (наприклад, «була б»); г) засоби, що засвідчують можливість набуття певних особистісних якостей; 3) *втілення*, коли підкреслюється аспект реалізації того, що вже десь віртуально присутнє; 4) *плинності*, коли в практикову

формулу «що і як робити» введено критерії плинної реальності – новизни, інакшості, різноманітності чи неодноманітності.

Апелювання до критерію важливості, *значущості* в протилежно-доповнювальних сферах роботи та дозвілля можна поділити на такі практики: 1) *маркування* певного аспекту як значущого; 2) *центрації*, тобто виділення центрального, головного; 3) *емоційного «забарвлення»* певних частин життя як «цікавих», «улюблених», «бажаних», «дитячих»; 4) *виділення найважливіх критеріїв*, наприклад, естетичних, безпеки, комфорту.

Забезпечення *досяжності* бажаного в сферах роботи та дозвілля представлені практиками: 1) уведення *критерію доступності*; 2) визначення необхідної *стратегії доступу*, серед яких можна виділити «стратегію зусилля» (наприклад, «займатися», «працювати»), «*потоківу стратегію*» («жити»), «*дослідницьку стратегію*» («знайти», «обрати», «пізнати»).

Практики *контролю* за статичною та динамічною організацією сфер роботи та дозвілля об'єднують часові та просторові. До практик оперування часопростором віднесено: 1) практики *розгортання* простору (наприклад, задання перспективи, продовження, висоти, продовження та збільшення); 2) вимоги до *суцільності-безперервності* простору («повністю», «досконало», «кожного дня», «кожного разу»); 3) оперування цілісним масивом (наприклад, «досягнення», «захоплення», «володіння», «приєднання»); 4) *сегментації*, зокрема «виділити час», «знайти місце»; 5) *ускладнення структури* (наприклад, «розвиток»); 6) *переміщення в просторі*, на кшталт «поїхати», «подорожувати».

Висновки та перспективи подальших досліджень. Модус серйозного позначає продуманість, раціональність, розважливість, ґрунтовність і далекоглядність у думках, вчинках та оцінках їх наслідків щодо значимих, вагомих за напрямом та змістом сфер життєконструювання, а модус легкого – довірливість, безтурботність, стихійність, відкритість, необтяжливість ставлення до необов'язкових, досяжних, простих у розумінні та «проживанні» життєвих сфер.

Легкість/серйозність – життєконструювальний феномен, що постійно змінюється, трансформується, перетікає. Водночас увесь простір легкого та серйозного розподілений відповідно до життєвих сфер, що виступають однією з основних соціально-психологічних характеристик особистості та упродовж певного часу структурують її життя. Таким чином, у центрі життя опиняються важливі, відповідальні, серйозні події або ж вибір на користь умовно безпечної, легкої реальності.

Оскільки модуси серйозного та легкого забезпечують різну якість взаємодії з невизначеністю із опертям на сталість та плинність, адекватною методологічною основою емпіричного дослідження практик серйозного/несерйозного в просторі особистісного життєконструювання є поєднання конструктивістського та позитивістського підходів, що розглядають особистість як структуру та як процес.

За загальним тоном текстової презентації практик у цілому, що визначався як співвідношення лексичних засобів, притаманних «легкому» та «серйозному» настановленню щодо життя, відповіді опитуваних поділено на чотири групи: переважно легкий, врівноважений, переважно серйозний і тотально серйозний.

За співвідношенням «серйозних» та «легких» лексичних засобів у життєзавданневих текстових практиках отримано цілий спектр різноманітних варіантів поєднань легкого та серйозного настановлень у сферах роботи та дозвілля.

Перехід між модусами легкого та серйозного супроводжує зміна властивостей простору життєконструювання з погляду його: 1) реальності, зокрема за допомогою практик даності, уможливлення, втілення та плинності; 2) значущості (через практики центрації, емоційного «забарвлення» та виділення найважливіших критеріїв); 3) досяжності (через уведення критеріїв та стратегій доступу); 4) контролю (через різноманітні практики оперування простором).

Визначаючи ступінь реальності, значимості, досяжності та контролю частини простору нашого життя ми приймаємо рішення щодо можливості життєздійснення в цій сфері, ідентифікуємо сфери життя з визначальними якостями життя, визначаємо місце цієї сфери в життєвій ієрархії, наші життєві стратегії й управляємо цією сферою. Таким чином, ми організуємо власне життя в просторі легкого/серйозного на буттєвому, особистісному та суб'єктному рівнях.

Література

1. Василюк Ф. Е. Жизненный мир и кризис: типологический анализ критических ситуаций [Электронный ресурс] / Ф. Е. Василюк // Журнал практической психологии и психоанализа. – 2001. – № 4. – Режим доступа : <http://psyjournal.ru/j3p/pap.php?id=20010405>
Vasilyuk F. E. Jyznennyj mir i crizis: tipologitheskij analiz krititheskikh situacyj. [Life-world and the crisis: a typological analysis of critical situations] [Electronic resource] / F. E. Vasilyuk // Jurnal prakticheskoy psikhologii i psikhoanaliza [Journal of Applied Psychology and psychoanalysis]. – 2001. – № 4. – Mode of access : <http://psyjournal.ru/j3p/pap.php?id=20010405>
2. Крайчинська В. А. Сфери житєвих завдань особистості / В. А. Крайчинська // Наукові студії із соціальної та політичної психології : зб. ст. / редкол. :

С. Д. Максименко, М. М. Слюсаревський. – К. : Міленіум, 2007. – Вип. 22 (25). – С. 132–140.

Kraychynska V. A. Sphery zhytvevykh zavdan [Areas zhytvevyh individual tasks] / V. A. Kraychynska // Naukovi studii iz socialnoji ta politychnoji psykholohiji [Scientific Studies of Social and Political Psychology : sat. articles] / redkol. S. D. Maksymenko, M. N. Slyusarevskyy. – K. : Millennium, 2007. – Vol. 22 (25). – P. 132–140.

3. Титаренко Т. М. Координати соціально-психологічних практик у постнекласичних персонологічних дослідженнях / Т. М. Титаренко // Психологічні проблеми і здобутки. Сер. : Психологічні науки. Вип. 3. – К. : Київ. міжнар. ун-т, Ін-т соціальної та політичної психології НАПН України, 2011. – С. 212–224.
Titarenko T. M. Koordynaty socialno-psykhologishnykh praktyk u postneklasychnykh personologichnykh doslidjennjakh [Coordinates social and psychological practices postnonclassical personolohichnyh studies] / T. M. Titarenko // Psykhologichni problemy ta zdobutky. Ser. : Psykhologishni nauky. Vip. 3. – Kyiv : Kyiv. International University, Institute of Social and Political Psychology of NAPS of Ukraine, 2011. – P. 212–224.
4. Ушкалов Л. Григорій Сковорода / Л. Ушкалов. – Х. : Фоліо, 2009. – 123 с. – (Серія «Знамениті українці»)
Ushkalov L. Grygoryj Skovoroda [Grygoryj Skovoroda] / L. Ushkalov. – Kharkiv : Folio, 2009. – 123 p. – (Series «Famous Ukrainian»).
5. Ханенко-Фрізен Н. Інший світ або етнічність у дії: канадська українськість кінця двадцятого століття / Н. Ханенко-Фрізен. – К. : Смолоскип, 2011. – 392 с. – (Серія «Українські студії»)
Khanenko-Friesen N. Inshyj svit abo etnichnist u diji: kanadska ukrajinskist kincja dvadcatoho stolittja [Underworld or ethnicity in action: being Ukrainian Canadian end of the twentieth century] / N. Khanenko-Friesen. – Kyiv : Smoloskyp, 2011. – 392 p. – (Series «Ukrainian Studies»).

УДК 81.411.1'23

А. О. Краснякова

Received April 22, 2014;

Revised May 12, 2014;

Accepted May 19, 2014.

ДОСЛІДЖЕННЯ ІНТЕНЦІЙ САМОПРЕЗЕНТАЦІЇ В ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

У статті представлено огляд сучасних теоретичних підходів до розуміння самопрезентації як складного соціально-психологічного феномену, пов'язаного з проблемою соціальної взаємодії. Соціальну взаємодію у сучасному інформа-